

Yayına Geliş Tarihi:05.10.2024
Yayına Kabul Tarihi:28.04.2025
Online Yayın Tarihi: 30.04.2025

Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik
Araştırmalar Dergisi
Cilt:9, Sayı:1, Yıl:2025, Sayfa: 16-38
ISSN: 2587-2206

ARAŞTIRMA MAKALESİ/RESEARCH ARTICLE

COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNDE SOSYOLOJİK DEĞİŞİMLER: BOLU'DA YAŞAYAN YAŞLI BİREYLERİN İNTERNET KULLANIMLARI¹

Zeynep KUYAR²

Özet

Yaşadığımız yüzyılda ortalama yaşam süresi uzamakta, yaşlı nüfus artmakta ve bunun sonucunda demografik yaşlanma gerçekleşmektedir. Yaşlı nüfusun artmasıyla birlikte yaşlılara özel ihtiyaçlar farklılaşmakta ve artmaktadır. Bu nedenle yaşlıların ihtiyaçlarına ilişkin çözüm üretilmesi daha önemli hale gelmiştir. Yaşlıların ihtiyaçlarını giderebilecek yapılandırmalar ve yeni yaklaşımlar gerekmektedir. Yaşlanma sürecinin ilerlemesiyle birlikte yaşlılar başka bireylere maddi ve manevi olarak ihtiyaç daha fazla duymaktadır. Bu çerçevede yaşlı bireyler için teknolojinin etkin kullanımı; sosyal izolasyonu azaltabilmesi, öz bakımı ve yönetimi kolaylaştırabilmesi, hastalıklarla mücadele etme sürecinde destek güç olarak kullanılabilmesi gibi noktalarda önem taşımaktadır. Bu araştırma yaşlılık ve COVID-19 çalışmaları bağlamında; 2022 yılında Bolu'daki yaşlı bireylerin COVID-19 pandemi sürecindeki internet kullanımını konu almaktadır. Araştırma "COVID-19 pandemi sürecinde yaşlı bireyler interneti nasıl algılamış ve kullanmışlardır?" sorusuna cevap vermeyi amaçlamaktadır. Araştırmada nitel desen kullanılmış olup, veriler yüz yüze olarak gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelerle elde edilmiştir. Elde edilen verilerin transkripti yapıldıktan sonra, tematik içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırmanın örneklemi, 65-74 yaş aralığında olan ve Bolu'da yaşayan (İhsaniye Mahallesi ve Yaka Yakuplar köyü) 8 bireyden oluşmaktadır. Örnekleme ulaşmak için kolayda örnekleme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda; COVID-19 pandemi süreci algısı, internet kavramı algısı, internet kullanmayı öğrenme biçimi, interneti kullanma amacı ve interneti kullanma süresi olmak üzere toplamda beş temaya ulaşılmıştır. Yaşlı bireylerin interneti algılamalarında ve kullanımlarında; meslek, birlikte yaşanan kişiler ve akrabalara

¹ Bu makale, Toplumsal Araştırmalar Merkezi tarafından düzenlenen 3. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur.

² Doktora Öğrencisi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, Yüksek Lisans Tez Enstitüsü, E-mail: zeykkuu@gmail.com ORCID ID: 0009-0001-1275-5174

Atıf/Citation: Kuyar Z., (2025). COVID-19 Pandemi Sürecinde Sosyolojik Değişimler: Bolu'da Yaşayan Yaşlı Bireylerin İnternet Kullanımları. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 16-38.

uzaklık faktörlerinin daha önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Köyde ve kentte yaşamanın da internet algısı ve kullanımında zaman zaman farklılıklara yol açtığı gözlenmekle beraber, keskin bir faktör olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, İnternet, Yaşlılık, Yaşlılık Sosyolojisi

SOCIOLOGICAL CHANGES IN THE COVID-19 PANDEMIC PROCESS: INTERNET USE OF ELDERLY INDIVIDUALS LIVING IN BOLU

Abstract

In the century we live in, the average life expectancy is increasing, the elderly population is increasing, and as a result, demographic aging is occurring. With the increase in the elderly population, the needs of the elderly are different and increasing. For this reason, it has become more important to produce solutions for the needs of the elderly. Structures and new approaches that can meet the needs of the elderly are required. As the aging process progresses, the elderly need other individuals more financially and spiritually. In this context, the effective use of technology for elderly individuals is important in terms of reducing social isolation, facilitating self-care and management, and being used as a support force in the process of fighting diseases. In the context of aging and COVID-19 studies, this research focuses on the internet use of elderly individuals in Bolu during the COVID-19 pandemic in 2022. The research aims to answer the question "How did elderly individuals perceive and use the internet during the COVID-19 pandemic?" A qualitative design was used in the research, and the data were obtained through semi-structured in-depth interviews conducted face-to-face. After the obtained data was transcribed, it was analyzed using thematic content analysis method. The sample of the study consists of 8 individuals aged between 65-74 and living in Bolu (İhsaniye Neighborhood and Yaka Yakuplar Village). Convenience sampling technique was used to reach the sample. As a result of the study; A total of five themes were reached, namely the perception of the COVID-19 pandemic process, perception of the concept of the internet, the way of learning to use the internet, the purpose of using the internet and the duration of using the internet. It was concluded that the factors of occupation, people living together and distance to relatives were more important in the perception and use of the internet by elderly individuals. Although it was observed that living in a village and a city sometimes caused differences in the perception and use of the internet, it was seen that it was not a sharp factor.

Keywords: COVID-19, Internet, Old Age, Sociology of Old Age

GİRİŞ

31 Aralık 2019'da Çin'in Hubei Eyaleti'ne bağlı Vuhan şehrinde, bilinmeyen vakalar bildirilmeye başlanmıştır. 11 Mart 2020 tarihinde ise tüm dünyaya yayılan COVID-19, Devlet Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından pandemi olarak kabul edilmiştir. Türkiye'de ilk COVID-19 vakası 10 Mart 2020 tarihinde görülmüştür. COVID-19 rehberinde yaşlılar, en yüksek risk grubunda yer almıştır (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020). COVID-19 pandemi süreci yaşlı bireylerin dezavantajlı durumlarını pekiştirmiş ve aynı zamanda

yeni olumsuz durumları da beraberinde getirmiştir. Özellikle yalnız yaşayan yaşlı bireyler bu süreçten daha çok etkilenmiştir. COVID-19 pandemi süreci yaşlı bireylerin aile üyeleriyle ve yakınlarıyla eskisi kadar ve yüz yüze görüşmemesine, ihtiyaçlarını karşılamak için toplu taşımayı kullanamamasına, markete ve eczaneye gitme gibi en basit günlük rutinlerin yapılamamasına neden olmuştur. Sosyalleşme mekanlarını kısıtlı olarak ya da hiç kullanamamaları yalnızlık hissiyle birlikte kaygı düzeylerini artırmıştır (Atıla Demir, 2020; Ek vd., 2020; Başaran, 2021). Türkiye’deki yaşlı bireylerin teknolojiyle aralarındaki mesafe, yani teknolojinin etkin kullanımından yoksunluk da bu olumsuz etkileri derinleştirmiştir (Tekindal vd., 2020, ss. 1-4).

COVID-19 pandemi sürecinde yaş temelli kararlar ve uyarılar sıkça yapılmıştır. Kronik hastalarla birlikte yaşlı bireyler COVID-19 pandemi sürecinin en zayıf halkası olarak gösterilmiştir ve bu durum yaşlı ayrımcılığının önünü açmıştır. Genç bireylerin virüsten etkilenmediği vurgusu, yaşlı bireylere daha fazla sokağa çıkma yasağı verilmesi, sosyal medyada yaşlı bireylere yönelik ötekileştirici paylaşımlarla birlikte siber zorbalığın artışının gözlemlenmesi gibi durumlar yaşlılık kavramının negatif yönlerini ön plana çıkarmıştır. Yaşlı bireylerin hasta, zayıf, kırılgan olduğu vurgusu pandemi öncesi negatif tutumları tekrar üretmiştir (Ekici ve Gümüş, 2020; Tekindal vd., 2020; Demir ve Mandıracıoğlu, 2021). Yasağın 65 yaş üstü kişileri kapsadığından bahisle yaşlarını küçültmek isteyen bir grubun nüfus müdürlüğü önüne akın ettiklerine dair haberler, İstanbul Büyükşehir Belediyesi zabıta araçlarının üzerine fotomontajla “dede toplama aracı” yazısını yazması ve duygusal şiddet olarak değerlendirilebilecek başka bir olayda polis gibi davranan bir kişi sokakta gördüğü bir yaşlının önünü keserek sorduğu sorularla yaşlı adamı sıkıştırdığını gösteren bir videoyu sosyal medyada yayınlaması gibi örnekler yaşlı ayrımcılığını destekler eylemlere örnek olarak gösterilebilir (Gencer, 2020, s.39).

Castells’in (2005) ağ, Bell’in (1979) sanayi sonrası enformasyon ve Lyotard’ın (2000) bilgi toplumu olarak adlandırdığı 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren yeni bir toplumsal aşamadan söz edilmiştir. Ekonomi, siyaset, aile, eğitim gibi birçok alanı etkileyen yeni iletişim teknolojileri zaman-mekân ayrımını ortadan kaldırmıştır. Bu toplumda *gençler dijital* yerli, yaşlılar *dijital göçmen* olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede teknolojiyle yaş arasında bağlantı görülmektedir (Görgün Baran, 2019). DSÖ 65 yaş ve üzerini yaşlı nüfus olarak ele almıştır; yaşlılık dönemleri ise üçe ayrılmıştır: 65-74 yaş arası yaşlılık, 75-84 yaş arası orta yaşlılık, 85 ve üzeri ileri yaşlılık (DSÖ, 2002). Ülkemizde ise 65 ve üzeri yaş grubundaki nüfus, yaşlı nüfus olarak tanımlanmaktadır (TÜİK, 2020). Yaşlanma; kronolojik,

biyolojik, psikolojik ve sosyal yaşlanma olarak farklı yönlerden ele alınabilir (Tekedere ve Arpacı, 2016, s.379).

Yaşlı bireylerin internet kullanım oranlarının artmasını engelleyen veya zorlaştıran bazı faktörler bulunmaktadır: Yaşa bağlı engeller, teknolojik özellikler, yaşlı bireylerin tutumu, eğitim ve destek yokluğu ya da eksikliği ve ekonomik durumlar bu ana faktörleri oluşturmaktadır. Görme bozukluğu, el becerisi ve hareketliliğe ilişkin sorunlar, anlama ve kavrama zorlukları, karmaşık ve küçük puntolu yazılar, teknik kavramlar, site tasarımındaki sorunlar, dijital teknolojinin tehlikeli, çok pahalı, karmaşık ve kafa karıştırıcı olması, öğrenilmesinin çok zor ve gereksiz olduğuna dair algı, gelirin yetersiz olması nedeniyle teknolojik ürünlerin satın alınamaması gibi nedenler de yaşlıların internet kullanımları zorlaşmaktadır (Görgün Baran, 2019, ss.2-3; Sarı vd., 2019; Tuna Uysal, 2020, s.48). Örneğin Ankara’da yapılan bir araştırmada yaşlı bireylerin aile bireyleri görüşmek için telefon kullandıkları fakat interneti gereksiz olarak gördükleri ve ihtiyaç duymadıkları belirtilmiştir (Tekedere ve Arpacı, 2016). Özsungur ise mobil interneti kullanmanın faydalı ve verimli olduğu, kullanım sayesinde günlük işlerinin daha çabuk bitirebileceği algısının mobil internet kullanma niyetini önemli düzeyde etkilediğini ortaya koymuştur (2018, s.120). Bu araştırmalar, yaşlı bireylerde internetin ne amaçlarla kullanıldığının bilinmesinin, internet ve teknolojiiden kullanım oranını arttıracaklarını göstermektedir.

COVID-19 pandemi döneminde yaşlı bireylerin hangi kanallardan bilgi edindiklerine odaklanan araştırmada, 1075 yaşlı bireye erişilmiştir. Bu araştırma sonucunda yaşlı bireylerin en çok bilgi edindikleri iletişim aracının %90 ile televizyon olduğu belirlenmiştir. Bunu takip eden tercih edilen iletişim araçları ise şu şekildedir: telefon (%32), akıllı telefon (%25), internet (%18), gazete (%15), bilgisayar-tablet (%9) ve radyo (%7) (Binark vd., 2020). Yaş, eğitim, ekonomi gibi faktörler dijital erişimde farklılıklar görülmesine neden olur. Bakıldığında yaşlı bireylerin internetten bilgi edinmeleri %18 ile düşüktür. Dünya genelindeki insanların %66’dan fazlasının internet kullanıcısı olduğu, kullanıcıların her gün ortalama 6 saat 44 dakika internette vakit geçirdiği (TİSK, 2024), Türkiye’deki gençlerin ise %88’inin internet kullandığı (TÜİK, 2024a) ve çocukların (6-15 yaş) internet kullanım oranının %91,3 olduğu (TÜİK, 2024b) düşünüldüğünde yaşlıların internetten bilgi alması bu araştırmada düşük olarak görülmektedir.

Burada ortaya çıkan durum, bir dijital eşitsizlik olarak da tanımlanabilir. Dijital eşitsizlikler; internete erişim, internet becerilerinin kullanımı ve farklılaşması ve internet kullanımından elde edilen somut çıktıların farklılaşması sonucunda kişilerin sahip oldukları avantaj ve dezavantajlara göre ortaya çıkan yeni nesil bir eşitsizliğe vurgu yapar (Binark

vd., 2021, s.154). *Dijital sermaye* kavramıyla dijital eşitsizliklerin görüntüleri daha anlamlı kılınabilir. Arun vd. (2022), farklı toplumsal sınıflardaki ve cinsiyetlerdeki yaşlı bireylerin dijital sermaye sahipliğine bağlı olarak dijital eşitsizlikler yaşadığını belirtmektedir. Erkekler kadınlara ve geliri daha iyi olanlar yoksullara göre televizyondan daha fazla dijital sermayeye sahiptir ve televizyondan başka kaynaklarla da toplumsal yalnızlıklarını giderebilmekte ve bilgiye erişim sağlayabilmektedir. Kültürel soylular (gelir ve eğitim açısından en yetkin olan sınıf) ve üst sınıflar daha yüksek dijital sermayeye sahiptir ve bu durum da dijital eşitsizliklerin toplumsal, ekonomik ve kültürel eşitsizliklerin bir uzantısı olduğunu göstermektedir (Arun vd., 2022).

“Dijital sermaye kavramı; sahipliğin, erişimin, dijital becerinin, bilginin, yeteneklerin ve yetkinliğin kompozisyonudur. ... Dijital sermaye bir dijital mecrada nitelikli bilgiye erişmek, güç kazanmak, nüfuzu genişletmek, değiş-tokuş yapmak veya pazarlıklar için kullanılabilir.” (Arun vd., 2022, s.393).

Türkiye’de internet kullanıcısı yaşlılar ile yürütülen çalışmalarda yaşlıların genellikle interneti; sosyal medya hesaplarına erişmek ve haber sitelerini takip etmek, internet bankacılığı kullanmak, hastanelere ulaşmak, alışveriş yapmak, e-sağlık ve e-devlet hizmetlerinden yararlanmak için kullandıklarına işaret etmektedir (Abacı vd., 2012; Ekici ve Gümüş, 2016; Tekedere ve Arpacı, 2016; Şahin ve Yıldırım, 2019, s.98). Yaşlıların interneti kullanmaktaki motivasyonlarının merkezinde e-posta kullanma ve bilgi arama amaçları olduğu da görülmüştür. Aileyle bağlantı kurma, güzel anıları hatırlama ve tatil için araştırma yapma, hobilerle ilgili araştırma yapma ve katılım sağlama ve eğitim faaliyetlerine katılım internet kullanım amaçları arasındadır (Görgün Baran, 2019, ss.2-3). Türkiye’de yaşlıların en büyük mutluluk kaynaklarını aileler (%66,9), çocuklar (%16,9), torunlar (%6,8) ve eşler (%5,4) oluşturduğu düşünüldüğünde (TÜİK, 2020) yaşlı bireylerin internet kullanımlarının en fazla yakınlarıyla iletişim kurmakta kullandıkları öngörülebilir.

Demografik yaşlanma hızı arttıkça, devletlerin yaşlılar için politikalar üretmesine, sosyal yaşam alanlarının yaşlıları da düşünerek dizayn edilmesine, teknolojik ürünlerin de yine yaşlıları göz önünde bulundurarak üretim yapmasını gerektirmektedir. Birileri ile sohbet etme, sağlık hizmetlerine erişim, yemek hazırlanması, ev temizliği, şehir içi ulaşım için araç, kişisel temizlik, alışveriş yapma, boş zamanı değerlendirmek için etkinlikler, ilaçların hatırlatılması ve cep telefonunun olması yaşlıların gereksinimleri olarak belirlenmiştir (Tekindal vd., 2020, s.2) . Bu bağlamda internet bu ihtiyaçların çoğuna yanıt verebilmekte ya da bu ihtiyaçların giderilmesini kolaylaştırmaktadır. COVID-19 döneminde en çok yaşlı

bireylerin dezavantajlı olması, sokağa çıkma yasakları, iletişim, alışveriş ve bakım ihtiyaçları göz önüne alındığında, yaşlı bireylerin internet kullanmalarının günümüz dünyasında daha önemli hale geldiği görülmektedir. Bu nedenlerden dolayı araştırma COVID-19 pandemi sürecinde, yaşlı bireylerin internet algılarına ve kullanımlarına odaklanmaktadır. Bu araştırma aynı köyde yaşayan bireylerin, yani birbirlerine yakın dijital sermayeye sahip olan bireylerin, kente göçle birlikte farklılaşan dijital sermayeleri kapsamında COVID-19 sürecindeki internet kullanımlarına ve köy/kent arasındaki farklılığa odaklanmaktadır. Araştırma Bolu'da ve yaşlı bireylerle gerçekleştirilmiştir. Literatürde Bolu'da yaşlılarla ilgili çalışmalara rastlanılmıştır (bknz. Konuk ve Kaya, 2018; Kırkık Aydemir vd., 2024) ancak bu araştırmalar COVID-19 bağlamında değildir. Araştırmanın bu ayırt edici noktaları araştırmanın özgünlüğünü oluşturmaktadır.

1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma nitel araştırma yöntemleri çerçevesinde oluşturulmuştur. Çalışma nitel bir araştırma olduğundan, verilerin genellenmesi gibi bir kaygı taşımamaktadır. Araştırmanın evrenini Bolu ilinde bulunan, İhsaniye Mahallesi ve Yaka Yakuplar köyü yaşlı bireyleri oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini; 65-74 yaş aralığında, Bolu'da kentte (İhsaniye Mahallesi) ve köyde yaşayan (Yaka Yakuplar Köyü) toplamda 8 yaşlı birey oluşturmaktadır. 8 katılımcı ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Örnekleme, kolayda örnekleme tekniği ile ulaşılmıştır. Elde edilen veriler tematik içerik analiziyle incelenmiştir.

1.1. Araştırmanın Örneklemi

Bolu ilinin seçilmesinin en önemli nedeni, araştırmacının örnekleme erişebilirliğinin olmasıdır. Bolu'da %70'lik kesim kentte yaşarken %30'luk kesim köyde yaşamaktadır (Bolu Valiliği, 2019). Ancak Bolu'da kent yüzdesine girmekle birlikte aslında köy özellikleri gösteren ancak kanunla mahalleye dönüşen bölgelerin bulunduğu göz önüne alındığında bu yüzdelerin birbirine daha yakın olduğu düşünülmektedir (Bolunun Sesi, 2014; Resmî Gazete, 2021). Bu yüzden araştırmada köyde ve kentte yaşayan yaşlı bireyler birlikte ele alınmıştır. Bu örneklem seçimi aynı zamanda verinin çeşitliliği ve doygunluğu açısından önem taşımaktadır.

Bolu ilindeki İhsaniye Mahallesi, şehir merkezindedir ve Bolu'nun en işlek caddesine çok yakındır, bu anlamda İhsaniye Mahallesi Bolu ilinin gelişmiş mahallelerinden sayılabilir. İhsaniye Mahallesi'nde yaşayan yaşlı bireyler, kentli yaşlı bireyleri temsil etmektedir.

Yaka Yakuplar köyünün seçilmesinin nedeni İhsaniye Mahallesi'yle bağlantı kurabilmesinden kaynaklanmaktadır. İhsaniye Mahallesi, Yaka Yakuplar köyünde yaşayıp daha sonra şehir merkezine gelen bireylerin yoğun olduğu bir mahalledir. Bu bağlamda köyde yaşayan ve şehirde yaşayan katılımcıların geçmişlerinde ortaklıklar yakalanabilir. Bu durumun, kent ve kırdaki yaşayan yaşlı bireylerin internet kullanımındaki farkı anlamak için yararlı olacağı düşünülmüştür.

Örneklemin sadece 65-74 arası bireylerle sınırlandırılmasının nedeni ise 75 yaş ve üstü bireylerin sağlık problemleri, pandemi koşulları gibi nedenlerden dolayı erişilebilirliğinin az olmasıdır. Diğer bir neden, eğitim seviyesinin en yüksek olduğu yaşlı kesimin 65-74 yaş aralığında olmasının muhtemel olmasıdır. İnternet kullanımı için okuma yazma bilgisine sahip olmanın gerekliliği göz önüne alındığında 65-74 yaş aralığını örnekleme dahil etmenin isabetli olacağı düşünülmüştür.

1.2. Veri Toplama ve Analiz Teknikleri

Araştırmada veriler, yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniğiyle toplanmıştır. Derinlemesine görüşme belirli bir konunun yapısını, ilişkiselliğini ve örüntülerini tümevarım yaklaşımıyla, detaylı şekilde incelemeyi amaçlayan ve doküman incelemesi, görüşme, gözlem gibi çeşitleri bulunan bir nitel veri toplama tekniğidir (Uslu ve Demir, 2023). *“Katılımcının bir konu hakkındaki kişisel deneyimlerini, bakış açısını ve düşüncelerini kendi ifadeleri ile anlatmasına olanak tanıyan esnek bir yöntemdir”* (TÜBİTAK, 2021). Katılımcıların COVID-19 pandemi sürecindeki internet kullanımlarının detaylı şekilde ortaya konması açısından derinlemesine görüşme tekniği uygun bulunmuştur.

Veriler tematik içerik analiziyle analiz edilmiştir. İçerik analizi metnin sınıflandırılmasıyla o metnin anlamını aydınlatma amacına hizmet edebilecek nitelikte bir kategorileştirmenin ifadesidir (Patton, 2018; Kurnaz, 2021). Tematik içerik analizi, kodların kategorileri ve kategorilerin de temaları oluşturmasıyla yapılır. Tematik kodlama ilk aşamada yapılan kodlamaların düzenlenmesini ve aralarında anlamlı ilişkiler kurulmasını mümkün kılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Verilerin analiz edilmesi için katılımcılardan ses kaydı için izin alınmış daha sonra ses kayıtlarının transkripti yapılmıştır. Transkript edilen görüşme metinlerinde ilk okumada genel bir bakış açısı kazanılması amaçlanmıştır. İkinci ve üçüncü okumalarda ifadeler kodlanmış, kodlardan kategoriler oradan da temalar elde edilmiştir. Temalar oluşturulurken verilerde tekrarlanan ifadeler dikkate alınmıştır. Bu içerik analizi tümevarım kodlamayı kapsamaktadır. Tematik içerik analizi bu araştırmada verilerin

ayrıştırılıp kodlanmasından sonra birleştirilerek incelenen malzemeye ilişkin geniş ve toplu bir bakış açısı sunmuştur.

Araştırmada “*Kendinizi tanıtır mısınız?*” sorusu yaş, aylık gelir gibi demografik bilgiler için sorulmuştur. Daha sonra “*COVID-19 pandemi sürecini sizi nasıl etkiledi, anlatabilir misiniz?*”, “*İnternet kullanmayı nasıl öğrendiniz?*”, “*COVID-19 pandemi süreci internet kullanımınızı değiştirdi mi?*”, “*COVID-19 pandemi süreci boyunca internet olmasaydı nasıl olurdu?*” soruları COVID-19 ve internet ilişkisi çerçevesinde katılımcılara sorulmuştur.

1.3. Araştırma Sorusu

Araştırma genelde yaşlı bireylerin internet kullanma deneyimlerini, daha özel olarak ise COVID-19 pandemi sürecinde internet kullanım deneyimlerini ele almaktadır. Bu bağlamda çalışmanın, araştırma sorusu şu şekildedir:

S 1. “*Bolu’da yaşayan yaşlı bireyler, COVID-19 pandemi sürecinde internet kullanımını nasıl algılamaktadır?*”

Alt araştırma soruları ise şu şekildedir:

AS 1.1. “*Bolu’da yaşayan yaşlı bireylerin internet kavramını nasıl tanımlamaktadır?*”

AS 1.2. “*Bolu’da yaşayan yaşlı bireyler COVID-19 pandemisi sürecinde interneti hangi amaçlarla kullanmışlardır?*”

AS 1.3. “*Bolu’da yaşayan yaşlı bireylerin COVID-19 pandemi sürecinde internet kullanım süreleri değişim göstermiş midir?*”

AS 1.4. “*Bolu’da yaşayan yaşlı bireyler internet kullanmayı nasıl öğrenmişlerdir?*”

2. BULGULAR

Bu başlık altında araştırmadaki verilere ve analizlere yer verilmiştir.

2.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Tablo 1: 2021 yılı için katılımcıların demografik profilleri

	Cinsiyet	Yaş	Bireysel Gelir	Eğitim Düzeyi	Emekli Olunan Meslek	Medeni Durum	Yaşadığı Yer	Yaşadığı Kişiler	Kent/ Köy
K 1	Erkek	68	3100	İlkokul	Memur	Evli	Kendi evi	Eşi-Annesi	Kent
K 2	Erkek	65	2500	Lise	İnşaat	Evli	Kendi evi	Eşi-Oğlu	Kent
K 3	Kadın	69	5000	Ön Lisans	Öğretmen	Evli	Kendi evi	Eşi	Kent

K4	Kadın	65	8000	Üniversite	Doktor	Bekar	Kendi evi	Kedileri	Kent
K5	Erkek	72	2500+ Tarım ve Hayvancılık	İlkokul	Şoför	Evli	Kendi evi	Eşi-Oğlu-Gelini-Torunları	Köy
K6	Erkek	65	3000+Taksi	İlkokul	İsteğe bağlı (İnşaat)	Evli	Kendi evi	Eşi-Oğlu	Koy
K7	Kadın	67	Yok	İlkokul	-	Evli	Kendi evi	Eşi-Oğlu	Köy
K8	Kadın	73	Yok	İlkokul	-	Evli	Kendi evi	Eşi-Oğlu-Gelini-Torunları	Köy

Katılımcıların 4'ü kentte 4'ü köyde yaşamaktadır. Sadece iki katılımcı 70 yaşının üzerindedir (K5, K8). Katılımcıların yaş ortalaması 68'dir. Katılımcılardan ikisinin bireysel geliri yoktur (K7, K8). En yüksek bireysel gelirlerini ise 8000 TL ile doktor emeklisi ve 5000 TL ile öğretmen emeklisi katılımcılar (K3, K4) oluşturmaktadır. Köyde yaşayan erkek katılımcılar ise emeklidir fakat halen çalışmaktadırlar (K5, K6). Bir işte çalışmayan ve maaşı 5000 TL'nin üzerinde olmayan katılımcıların ise aileleriyle birlikte kendi evlerinde yaşadığı ve gelirlerini ailedeki bireylerden karşıladıkları (K2, K7, K8) görülmektedir. Sadece K1 annesi ile yaşamaktadır ve K1'in ebeveynine bakmakla yükümlü olduğu tek kişi olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Katılımcıların beşi ilkokul mezunu (K1, K5, K6, K7, K8), biri lise mezunu (K2) ve ikisi üniversite mezunudur (K3, K4). Kentte yaşayan bireylerin eğitim seviyelerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Sadece K4 evli değildir ve kedileriyle birlikte yaşamaktadır. Diğer katılımcıların hepsi evlidir ve aileleriyle birlikte yaşamaktadır.

2.2. Kod, Kategori ve Temalar

Kod, kategori ve temalara ilişkin bilgiler verilerek bunlara ulaşmada kullanılan katılımcıların ifadeleri yer alacaktır.

2.2.1. İnternet Kavramı Tanımları Teması

Araştırmanın “Bolu’da yaşayan yaşlı bireylerin internet kavramını nasıl tanımlamaktadır?” alt sorusuna cevap olarak katılımcılar interneti; bir ulaşım aracına benzer şekilde iletişimi kolayca sağlayan bir taşıt, sakinleştiren bir unsur olarak sınırları alan bir platform, günümüzün gerekli bir unsuru, herkesin kullandığı bir teknoloji, yakınlarla iletişim kurmaya yarayan ve hayatın her noktasında kolaylaştırıcı bir araç olarak tanımladıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılar interneti sosyal bir gereklilik olarak ve iletişim, sosyalleşme ve rahatlama aracı olarak tanımlanmıştır.

Tablo 2: İnternet kavramına ilişkin kodlar, kategoriler ve tema

Kodlar
Taşıt olan bir ulaşım aracı eşit bir iletişim aracı, sınırlarını alan bir platform, arkadaş, hayatın her noktasında işlevsel bir araç, yaşamın bir gerekliliği, herkesin kullandığı bir teknoloji ve yakınlarla iletişim kurma
Kategoriler
• İletişim aracı olarak tanımlama: K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8 (8 kişi). • Sosyalleşme aracı olarak tanımlama: K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8 (8). • Rahatlama aracı olarak tanımlama: K2, K3, K4, K7 (4). • Sosyal bir gereklilik olarak tanımlama: K4, K5, K6 (3).
Tema: İnternet Kavramı Algısı

Bu temada katılımcıların internet kavramını tanımlamaları kendi kişisel deneyimlerine, kullanım amaçlarına, sürelerine, yetkinliklerine ve internet hakkındaki bilgilerine göre değiştiği görülmektedir.

Katılımcı 1: «Araban olmazsa eşeğe binip geliyordun, ama şimdi telefon var internet var hiçbir şeye gerek yok. Ne oluyor? Açıyorsun telefonun interneti “Alo bu akşam mevlüdümüz var.” diyebiliyorsun. Bu kadar basit oluyor, yani olay yerine gitmeye gerek yok, gözünle görmene, orada bulunmana gerek yok.»

Katılımcı 2: «... yani o dönemde benim sınırlarımı falan alıyordu internet.»

Katılımcı 3: «İnterneti çok fazla bilen birisi değilim. Ama bana arkadaş oldu internet bu dönemde.»

Katılımcı 4: «Hayatı takip ediyorum diyebilirim, internette hatta bazen fazla vakit geçiriyorum, arada bazen çok sıkılırsam da eskiden oynadığımız oyunları oynuyorum (gülme). Kedilerimle ilgili hastalıkları tedavi yöntemlerine bakabiliyorum, yeni çıkan kanunları oradan takip edebiliyorum. Kaçırdığım dizileri takip ediyorum yine, bu sıralar en çok gündem takip etmek ve bir şeyler izlemek için kullanıyorum. Örneğin bir şeyim bozuluyor onun tamirini nasıl yapabilirim diye video izliyorum bu tür şeyler, efendime söyleyeyim metaverse evreni hakkında çok haber var bu tür güncel şeyleri takip ediyorum, hayatımın her noktasında interneti kullanıyorum diyebilirim.»

Katılımcı 5: «Zaten herkes kullanıyor artık.»

Katılımcı 6: «... O şekilde artık internet kullanmayı bilmek zorundasınız.»

Katılımcı 7: «Telefonlar geliyor bana kızım İstanbul'da o arıyor, görüntülü konuşuyoruz. Facebook'ta dolandım işte kimler napıyor diye.»

Katılımcı 8: «Gelin, oğlan, torunlar falan yardım ediyola, aile grubumuz var oraya uzaktaki akrabalar fotoğraf falan atıyo, onlara bakıyom. Ama daha kendim çok bişi paylaşamıyom, bir şey gelirse bakıyom.»

2.2.2. COVID-19 Pandemi Süreci Tanımları Teması

Araştırmanın ikinci alt sorusu (*Bolu'da yaşayan yaşlı bireyler COVID-19 pandemisi sürecinde interneti hangi amaçlarla kullanmışlardır?*) hastalanma ya da hastalanmama, COVID-19 geçirip geçirmeme, üşüme, titreme, aşı olma ya da olmama, kaslarda rahatsızlık, rahatsızlık noktalarında sağlıkla ilintili olarak tanımlanmıştır. Katılımcılar COVID-19 pandemi sürecini eve kapatılma, kötü hissetme, sıkıntı, özgür olmama, etkisiz, evden çıkamama, bunalma, hayatın durması, işlerin akması kavramları çerçevesinde sosyal yönüyle bağlantılı olarak tanımlamışlardır.

Tablo 3: COVID-19 pandemi sürecine ilişkin kodlar, kategoriler ve tema

Kodlar
Hastalanma/hastalanmama, zorlanma, eve kapanma, COVID-19 geçirme/geçirmeme, üşümek ve titremek, eve kapatılma, kaslarda rahatsızlık, kötü hissetme, bunalma, huzursuzluk, sıkıntı, özgür olmamak, kısıtlanma, aşı olma/olmama, evden çıkamama, hayatın durması, işlerin aksaması, etkisiz
Kategoriler
• Sağlıkla ilişkili: K1, K2, K3, K4, K5, K7 (6). • Sosyal yönden: K5, K6, K8 (3).
Tema: COVID-19 Pandemi Süreci Algıları

COVID-19 pandemi sürecini aşı ya da hasta olup/olmama olarak tanımlayan kişilerin; kendileri veya yakınları COVID-19 hastalığı geçirmiştir ya da aşının etkilerini hissetmişlerdir (K1, K2, K5, K7). Psikolojik olarak rahatsızlık duyduğunu belirten katılımcılar, kentte yaşayan kadın bireylerdir (K3, K4). İşlerin aksaması olarak algılayan birey ise köyün muhtarıdır ve bu

süreci işlerin aksamaması olarak ifade etmiştir (K6). Etkilenmediğini ifade eden katılımcılar sadece köyde yaşayan iki katılımcıdır (K8, K5).

Bu temada katılımcıların hasta olması ya da yakınlarının hastalık geçirmesi, yaşanan bölge, meslek ve kamusal hayata katılım faktörlerinin etkili olduğu görülmektedir. Örneğin evden çıkarak işe gitmek zorunda olmayan veya hareketleri zaten kısıtlı olan yaşlı bireylerde pandeminin etkileri daha az hissedilmiştir. Ek olarak köy şartlarında bahçesi olan evlerde kısmi olarak da dışarı çıkabilmek pandeminin etkilerini azaltmıştır.

Katılımcı 1: «Biz iki sefer hastalandık, zorlandık, eve kapandık 20’şer gün evde kaldık ve atlattık.»

Katılımcı 3: «Pandemi sürecinde hayatımızda çok şey değişti, eve kapandık, 65 yaş üstünü eve kapattılar. Eve kapanınca kaslarımda rahatsızlıklar oldu. Psikolojik olarak rahatsızlık yani, kötü hissettim, bunaldım, huzursuzluk yaptım.»

Katılımcı 6: «Evden çıkamadık ama tabii görevim gereği mecburen çıktım, olayların gidişatını, ne yapmamız gerektiğini öğrendim. Hayat birden durdu, tüm işler aksadı ama bir süre sonra buna da alıştık.»

Katılımcı 8: «Beni çok etkilemedi, köydeydik zaten. Normal hayatımıza devam ettik. Hayvanlara baktık, tarla tapan işleri, ev işleri çok etkilemedi yani. Hastalık da gelmedi bize zaten, aşımızı olmaya gittik sadece. Öyle.»

2.2.3. COVID-19 Pandemi Döneminde İnternet Kullanım Amaçları Teması

Araştırmanın üçüncü alt sorusunun sonucunda (*Bolu’da yaşayan yaşlı bireyler COVID-19 pandemisi sürecinde interneti hangi amaçlarla kullanmışlardır?*) katılımcıların interneti iletişim, boş vakit geçirme, evrak ve resmi işleri gerçekleştirme, haber alma gibi amaçlarla kullanıldığı görülmüştür.

Tablo 4: COVID-19 pandemi sürecinde internet kullanım amaçlarına ilişkin kodlar, kategoriler ve tema

Kodlar
Güncel haberleri takip etmeleri, akrabalarla görüntülü konuşma yapmak ve akrabaların/yakınların paylaşımlarını takip etmek, haberleşmek, sağlık araştırmaları yapmak, ilgilendikleri spor takımlarını takip etmek, el işi modelleri takip etmek, online alışveriş yapmak, film izlemek, bankacılık işlemlerini yapmak, resmi işlemleri takip etmek, online toplantılara

katılmak, iş ile ilgili gelişmeleri takip etmek, iş ile ilgili kanunları veya destekleri takip etmek
Kategoriler
• Akrabalar ve yakın çevresinin paylaştıklarına bakmak ve iletişim kurmak için internet kullanan katılımcılar: K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8 (8) • Araştırma yapmak için internet kullanan katılımcılar: K1, K2, K3, K4, K5, K6 (6) • Güncel olaylardan ve haberlerden haberdar olmak için internet kullanan katılımcılar: K1, K2, K3, K4 (4) • Boş vakit geçirme aracı olarak internet kullanan katılımcılar: K2, K4, K7 (3) • Hobi edinmek veya hobileriyle ilgili bilgi almak amacıyla internet kullanan katılımcılar: K3, K4 (2) • İş ile ilgili gelişmeleri takip etmek için internet kullanan katılımcılar: K5, K6 (2). • İhtiyaçlarının karşılanması için internet kullanan katılımcılar: Katılımcı 1 (1) • Bankacılık işlemleri yapmak, resmi evrakların takibi yapmak ve online toplantılara katılmak amacıyla internet kullanan katılımcılar: K4 (1) • Dini etkinlikleri takip etmek için internet kullanan katılımcılar: K7 (1)
Tema: COVID-19 pandemi sürecinde internet kullanım amaçları

Katılımcıların internet kullanım amaçları; akrabalar/yakınlarla iletişim kurmak (8), araştırma yapmak (6), güncel haberlerden haberdar olmak (4), boş zaman aktivitesi olarak kullanmak (3), hobi edinmek veya hobiyle ilgilenmek (2), işle ilgili gelişmeleri takip etmek (2), ihtiyaçların karşılanması (1) ve kurumsal işlemler için (1) olarak sıralanmıştır.

Katılımcıların hepsi interneti yakınlarıyla görüşmek ve yakınlarını takip etmek için kullanmaktadır. Çoğu katılımcı ise araştırma yapmak için interneti kullanmaktadır. Güncel haberleri takip eden bireylerin ise sadece kentte yaşayan bireyler olduğu görülmektedir (K1, K2, K3, K4). Yaşlı bireyler interneti rahatlamak ve hoşça vakit geçirmek için de sıkça kullanmaktadır (K2, K3, K4, K7). Hobileri için interneti kullananlar sadece

kentteki kadın katılımcılardır (K3, K4). İş takibi amacıyla interneti kullanan bireyler ise köyde yaşayan ve iş gücüne katılım gösteren erkek katılımcılardır (K5, K6). Ebeveynine bakmakla yükümlü olan bir katılımcı interneti ihtiyaçlarını karşılamak için kullandığını ifade etmiştir (K1). K7 ise interneti dini etkinlikleri takip etmek için de kullandığını belirtmiştir.

COVID-19 pandemi döneminde internet kullanım amaçlarının birden fazla olmasında, interneti kullanma yetkinliği ana faktördür. Bolu'da yaşayan 65-74 arası yaşlı bireylerin internet kullanma yetkinliğini etkileyen en önemli unsur ise meslek etkisi olarak tespit edilmiştir. Meslek dolayısıyla internet kullanan bireylerde iletişim, gündemi takip etme, araştırma gibi amaçlara kurumsal işlemler ve hobiler de eklenmektedir (K3, K4). Sadece köyde yaşayıp halen çalışan erkek bireyler interneti kullanmaya kendileri gönüllü olmuştur. Bireylerin interneti 'gönüllü olarak' kullanmayı istemesinde daha önce yakınlarından uzakta kalmak ve başka şehirlerde çalışmış olmak da etkili olmuştur (K1, K2). Bu temada genel olarak kişilerin demografik özellikleri ve bu bağlamda dijital sermayeleri ve COVID-19 pandemi sürecinin hayat seyrini değiştirmesi etkili olmuştur.

Katılımcı 2: «COVID-19'da ben internetten haberleri takip ediyordum işte güncel haberleri takip ediyordum, uzakta olduğum için Boluspor'u takip ediyordum, yani anlatabildim mi? Yakın akrabaları falan görürsem onları takip ediyordum yani nâpıyorlar nediıyorlar diye. ... Pandemi döneminde hastalanınca baktıkça vakit geçiyordu yani. ... Pandemi sürecinde interneti sırf vakit geçirmek amacıyla kullandım. Bir de işte haberleri dinlemek, sosyal faaliyetleri takip etmek için kullandım. Akrabalarımın haberdar olmak için falan kullandım.»

Katılımcı 4: «Pandemi sürecinde internette film izledim. ...Çeşitli haberleri takip ettim, internet sitelerinden araştırmalar yaptım. ... merak ettiğim şeyleri ekşisözlük'ten bakıyorum, Facebook'tan arkadaşlarımla yaptıklarını, paylaştıklarını takip ediyorum, Twitter'da gündem takip ediyorum genellikle, Instagram'da da yine yapılan paylaşımlara bakıyorum. İnternet alışverişi yapıyorum örneğin bazı özel parçalar oluyor oradan ulaşıyorum, nadir kitap gibi siteleri kullanıyorum, takı-taş alışverişlerimi yine oradan bakabiliyorum. ... Bankacılık işlemlerini oradan hızlıca halledabiliyorum, evrak takibi yapabiliyorum, mahkemelerin gidişatını izleyebiliyorum. Whatsapp ... onu da iletişim için kullanıyorum, bazen sanal toplantıların grupları oluyor onların gruplarında yer alıyorum. Zoom'da da birkaç kez hobilerime yönelik toplantılara katıldım.»

Katılımcı 5: «Bazı işte bizim çiftçilik falan yaptığımız için desteklerimiz falan var onları falan öğreniyor bazı sitelerden. Araştırıyor

bazen gafamıza takılan şeyler oluyo. Mesaj atmayı da yeni yeni öğreniyom. Gelin, oğlan, torunlar falan yardım ediyolar, aile grubumuz var oraya uzaktaki akrabalar fotoğraf falan atıyo, onlara bakıyom.»

Katılımcı 8: *«Aslında ben öyle internetin her şeyini bilmiyorum. Torunlar var onlar benim telefonumda benden daha çok vakit geçiriyor. Ben sadece Whatsapp'ta görüntülü konuşma yapıyorum. Kızlarımla görüşüyorum.»*

2.2.4. COVID-19 Pandemi Sürecinde İnternet Kullanımı Süreleri Teması

Araştırmanın bir diğer alt sorusu “*Bolu’da yaşayan yaşlı bireylerin COVID-19 pandemi sürecinde internet kullanım süreleri değişim göstermiş midir?*” şeklindedir. Katılımcılar COVID-19 pandemi süreciyle birlikte internet kullanım süresinin değişmediğini ya da arttığını belirtmişlerdir. COVID-19 pandemi sürecinden önce de evden genellikle çıkmayan katılımcılar için bu süreçte internet kullanımını değişmemiştir.

Tablo 5: COVID-19 pandemi sürecinde katılımcıların internet kullanım sürelerine ilişkin kodlar, kategoriler ve tema

Kodlar
Normal dönemlerde de çok fazla evden çıkmadığı için interneti zaten kullanma, ekonomik kısıtlılıklar, evde geçirilen vaktin artmasıyla boş zaman aktivitesi olarak, vakit geçirmek, iş dolayısıyla kullanım, akrabaların uzakta olması, torunlarının evde olması
Kategoriler
- İnternet kullanım süresini değişmediğini belirten katılımcılar: K1, K4, K7 (3) - İnternet kullanımı süresi arttığını belirten katılımcılar: K2, K3, K5, K6, K8 (5)
Tema: COVID-19 Pandemi Sürecinde İnternet Kullanımı Süreleri

COVID-19 pandemi döneminde internet kullanımının değişmemesinin nedenlerini normal dönemlerde interneti yaşamında sık olarak kullanma (K4) veya normal yaşantısında da interneti çok fazla kullanmama yer almıştır (K4, K7). COVID-19 pandemi sürecinde internet kullanımının artması ise evde daha uzun süreler kalma (K2, K3, K5, K8) ve yakınlarından uzak kalma (K2, K3, K5, K6, K8) oluşturmaktadır. Bu temada

etkili olan faktörün COVID-19 pandemi süreci ve yakınlarla iletişim olduğu görülmektedir.

2.2.5 İnternet Kullanmayı Öğrenme Biçimleri Teması

Araştırmanın sonuncu alt sorusu ise “*Bolu’da yaşayan yaşlı bireyler internet kullanmayı nasıl öğrenmişlerdir?*” ifadesidir. Bu noktada sosyal çevreden yardım alma, günlük hayatında internet kullanımının zorunlu olması ya da kendi öğrenmeye çalışması hususları yer almaktadır.

Tablo 6: İnternet kullanmayı öğrenme biçimlerine ilişkin kodlar, kategoriler ve tema

Kodlar
Çevreden yardım isteme, çocuklarının yardım etmesi, çocuklarla aynı ortamda bulunma sonucunda internet kullanma, torunlarının öğretmesi, kendi ilgisinin olması, herkesin kullanması, kendi isteğiyle, çevreden görerek, araştırarak
Kategoriler
• Çocuklarından ve torunlarından yardım alarak öğrenenler: K1, K2, K5, K7, K8 (5) • İş ya da başka bir sebepten internet kullanmayı bilmeyip öğrenmeye kendisi istekli olanlar: K1, K2 (2) • İş ya da eğitim dolayısıyla öğrenenler: K3, K4, K6 (3)
Tema: İnternet Kullanmayı Öğrenme Biçimleri

Bu temada meslek hayatında internet kullanımı önemlidir. Meslekte öğrenilen internet kullanımı meslek sonrası hayatta da devam etmektedir. Ayrıca bir meslek hayatının içinde olmak da internet kullanımını arttırmaktadır (K1, K2, K3, K4, K5, K6). Tek başına yaşamanın da yine internet kullanımını arttırdığı (K4) görülmüştür. Eğitim düzeyi, meslek etkisi, gelir düzeyi iyi olan ve zaten interneti kullanan yaşlı ve yalnız bireylerde tüm sorumlulukların bireyde olması internet kullanımını arttırmaktadır. Hem kentte hem de köyde yaşayan katılımcılarda, çocuklar ve torunlarla beraber yaşamak internet kullanımını artırıcı role sahiptir (K2, K5, K8).

Bu bağlamda pandemi süreci internet kullanımı kuşaklararası iletişimin oluşmasına zemin hazırlarken dijital bölünmenin de azalmasına vasıta olmuştur. Bu temada etkili olan faktörlerin meslek, yalnız ya da aileyle yaşama faktörü olduğu tespit edilmiştir. COVID-19 pandemi sürecinde evde

kalma süresi arttığından ve bu durum daha fazla internet kullanımına olanak sağladığından COVID-19 pandemi sürecinin de etkisi görülmektedir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Demografik seyirde düşük doğum hızları (insanların daha az çocuk sahibi olmaları), uzun ömürlülüğün (insanların daha uzun yaşaması) arttığına göstergesi olarak karşımıza çıkar. Sanayileşme, teknolojinin gelişmesi, sağlık sektöründeki gelişmeler, doğum kontrol yöntemlerinin yaygınlaşması, toplu ölümlerin azalması, aile yapısının değişmesi, kadının konumunun ve tercihlerinin değişmesi, değerlerin değişmesi gibi etkenler; demografik yaşlanmanın temel nedenlerini oluşturur. Yaşlılığın olumsuz bir durum olduğu bakışının yerine artık yaşlılığı farklılık olarak algılama yoluna gidilmektedir. Ancak COVID-19 pandemi dönemi, yaşlı bireylerin dezavantajlı durumlarını pekiştirerek ön plana çıkarmıştır. Yaş temelli kararlarla birlikte yaşlıların dışlanmasına ve ötekileştirilmesine neden olmuştur. Yaşlı bireylerin pandemi sürecinde sokağa çıkma yasağı süresi diğer yaş gruplarından daha fazla olmuştur. Bu durum yaşlı bireylerin hem fiziksel hem de psikolojik sağlığını olumsuz etkilemiştir. Bu noktada internet yaşlı bireylerin sosyalleşmelerini, rahatlamalarını, ihtiyaçlarını karşılamalarını ve haberleşmelerini mümkün kılan bir araç olmuştur.

Araştırma sonucunda (1) COVID-19 pandemi süreci algısı, (2) internet kullanmayı öğrenme biçimi, (3) interneti kullanma amacı, (4) interneti kullanma süresi ve (5) internet kavramı algısı olmak üzere toplamda beş temaya ulaşılmıştır. Yaşlı bireylerin interneti algılamalarında ve kullanımlarında, mesleğin ve yaşanan kişilerin etkisinin daha önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Köyde ve kentte yaşamının internet algısı ve kullanımında zaman zaman farklılıklara yol açtığı gözlenmekle beraber, keskin bir faktör olmadığı görülmüştür.

Elbette internete erişimde dijital sermaye önemli bir rol oynamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgularda köyde yaşayan erkekler, köyde yaşayan kadınlara göre daha fazla teknolojiye aşinadır ve internet kullanmaktadır. Kültürel soylular, yani gelir ve eğitim açısından en yetkin olan sınıftaki katılımcılar (doktor ve öğretmen) ise diğer katılımcılara göre interneti daha yetkin kullanabilmektedir. Köyde yaşayanların, kentte yaşayanlara göre daha az yetkin olduğu da araştırma sonucunda ulaşılan bir bulgudur. Bu durum interneti kullanmada dijital sermayenin önemini ortaya koyarak, Arun ve diğerleri'nin (2022) yaptığı çalışmaya paralel olarak sonuç vermiştir.

Yaşlı bireylerin ifadelerine bakıldığında internetin tam olarak hangi olanakları sunduğunu bilmemesi, bu olanakların farkında olsa bile interneti kullanma bilgisinden yoksun olması, interneti öğrenebileceği kaynaklara

ve/veya bireylere sahip olmaması, yaşlılığın getirdiği fiziksel bozukluklara ve/veya eksikliklere sahip olma araştırmaya katılan katılımcılarda görülmüştür. Benzer bulgulara Tuna Uysal (2020), Görgün Baran (2019), Tekedere ve Özsungur (2018), Arpacı (2016) gibi çalışmalarda da ulaşılmıştır. Yaşlılık psikolojisi nedeniyle teknolojiden anlamayacağını düşünme de görülmüştür. Bu olumsuz tutum Aydın ve Tütüncü'nün (2021, s.100)'nün de belirttiği üzere sosyalleşme imkanlarını kısıtlamıştır. Bu araştırmanın, ayırt edici olan ancak tahmin edilmesi muhtemel olan bulgusu ise interneti kullanmamaya neden olan dezavantajlı durumların köyde yaşayan kadın katılımcılarda daha açık görüldüğüdür.

Araştırmanın bulgularına bakıldığında katılımcıların hepsinin kendi evinde yaşadığı görülmekte, emekli maaşı bulunmayan katılımcıların ise sosyal çevresinden destek gördüğü yer almaktadır. Bu nedenlerle hiçbir katılımcı COVID-19 pandemi döneminde ekonomik olarak zorluk çekmemiştir. Yetersiz beslenme, sağlık imkanlarına erişim gibi problemler de yaşamamışlardır. Bu durum katılımcıların genel olarak ekonomik durumlarının iyi olduğunu göstermektedir. Ancak literatürde yaşlıların, genel olarak ekonomik problemlere sahip olduğu bilinmektedir (Kuru vd., 2021; Sütçü ve Demirel, 2020; Nazlıer Keser, 2019). Bu araştırmadaki sorunlar genel olarak sosyal izalasyon, bunalma, can sıkıntısı, fiziksel rahatsızlıklar olarak görülmüştür.

Yaşlı nüfusun hızlı artışı daha önce fark edilmemiş ihtiyaç ve sorunları beraberinde getirmiş, bu durum da yeni çözümlerin gerekliliğini ortaya koymuştur (Sütçü ve Demirel, 2020). Bu çalışma sonucunda yaşlı bireyler için internet ve teknolojilerin kullanımlarının oranının artırılması için öncelikle yaşlıları merkeze alan, onların sesleri olan ve ihtiyaçlarına odaklanan toplumsal çalışmalar yapılması önerilmektedir. Bunun nedeni yaşadığımız salgının, krizin ya da kaosun son olmayacak olması ve muhtemel krizlere hazırlıklı olmamız gerektiğidir. Bu tür kriz dönemlerinde belirli bir gruba ilişkin açıklamalardan da kaçınılmalıdır zira bu tür açıklamaları o gruba hedef haline getirip, kırılganlaşmasına sebep olmaktadır. *“Bu nedenle uygulamalar, tüm topluma genellenmelidir. Sanki suçlu yaşlılar mı gibi, toptan sokağa çıkma kısıtlaması doğru değildir.”* (Altın, 2020, s.55) Pandemi dönemindeki yaşlıların daha fazla etkilendiği ve kırılgan oldukları vurgusu, yaşlılık ayrımcılığını körüklemiştir.

Türkiye’de COVID-19 salgını sırasında yaşlı bireylere yönelik Takip ve İzleme Birimleri oluşturulmuş ve hizmetler, ekonomik destek, izinler, ayrıcalıklar ve aşılama kapsayan tıbbi hizmetler gerçekleştirilmiştir. Diğer yandan bu iyileştirmelerin dönemlik olması ve sürdürebilir olmaması yaşlıların dezavantajlı hallerini geçici bir süreliğine gidermiştir ya da yetersiz

kalmıştır. Bu nedenle yaşlılara sürdürülebilir çözüm önerilerine ihtiyaç vardır. Profesyonel ekiplerce ziyaretler, acil durum ve salgın eylem planı, multidisipliner kriz ekipleri kurulmalı, AFAD ve Kızılay gibi kurumlarla birlikte sivil toplum örgütleri de aktifleştirilmelidir. Ekonomik yetersizlik, yaşlılık sürecinin en önemli problemlerinden biridir, bu nedenle emekli maaşlarının iyileştirilmesi, duruma özel yardımların artırılması söz konusu olabilir. Yaşlılıkta sağlığa erişim en önemli meselelerden biri haline gelmektedir. Normal zamanlarda bile yaşlı bireylerin sağlık imkanlarına ulaşımı zorken, kriz durumlarında daha da zorlaşmaktadır. Bu nedenle hem normal hem de kriz dönem için yaşlıların sağlık imkanlarına ulaşımı kolaylaştırılmalıdır (Demirel ve Sütçü, 2021). Kısıtlamalar çerçevesinde yaşlı bireyler hareketsiz kalmış, sosyalleşememiş, fiziksel ve psikolojik olarak problemler yaşamışlardır. Bu bağlamda hayatla bağlantısını en azından sosyal olarak sağlayacak ve belirli ihtiyaçlarına yanıt verebilecek internete erişim önemini daha da görünür kılmıştır (Demirel ve Sütçü, 2021, s.3652). Bu nedenle yaşlı bireylerin teknolojiyi kullanması, internete erişiminin ve interneti kullanma yetkinliğinin kazandırılması birçok açıdan sorun çözücü olacaktır (Tekindal vd., 2020). Özetle, yaşlıları merkeze alan kapsamlı bir program ortaya konulmalıdır. Sağlık, iktisat, sosyoloji, psikoloji, felsefe gibi birçok alanı kapsayan, multidisipliner çözüm önerileri gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Abacı, R., Kazaz, N. & Başa, B. (2013). The Internet Addiction of Kosovo and Turkey Elderly People. *Procedia -Social and Behavioral Sciences*, 103. 1104 – 1117.

Altın, Z. (2020). Covid-19 Pandemisinde Yaşlılar. *Tepecik Eğit. ve Araşt. Hast. Dergisi*, 30(Ek sayı). 49-57. doi:10.5222/terh.2020.93723

Arun, Ö., Binark, M., Özsoy Taylan, D., Kandemir, B. & Şahinkaya, G. (2022). Yaşlıların toplumsal sınıfı, dijital sermayeleri ve COVID-19 salgınında bağlantıda kalma pratikleri. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 42. 387-410.

Atila Demir, S. (2020). Salgın Sürecinde Yaşlı Nüfus, Sosyal Dışlanma ve Yaşlı Ayrımcılığı, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 38, 186-201.

Aydın, İ. & Tütüncü, Ö. (2021). Pandemi Sürecinde Yaşlılık ve Rekreasyon. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 32(1). 100-105.

Başaran, E. (2021). Pandemi Sürecinde “Ötekileştirilen” Bir Grup Olarak Yaşlılar, *XI. Umteb International Congress On Vocational & Technical Sciences*, 5(2), 159-164.

Bell, D. (1979). *The Coming of Post-Industrial Society*. Basic Books, Inc., Publishers.

Binark, M., Arun, Ö., Özsoy, D., Kandemir, B. & Şahinkaya, G. (2020). *Covid-19 sürecinde yaşlıların enformasyon arayışı ve enformasyon değerlendirmesi: TÜBİTAK SOBAG 120k613 no'lu araştırma projesi*. SENEX: Yaşlanma Çalışmaları Derneği Yayınları.

Binark, M., Arun, Ö., Taylan, D. Ö., Kandemir, B. & Şahinkaya, G. (2021). Covid-19 Sürecinde Yaşlıların Medya Repertuarı ve Enformasyon Gereksinimi. *Strata: İlişkisel Sosyal Bilimler Dergisi*, 6. 147-165.

Bolunun Sesi Gazetesi. (2014). Mahalle yapılan köylerin zararı oldu. <https://www.bolununsesi.com/haber/145532/mahalle-yapilan-koylerin-zarari-oldu>. (Erişim Tarihi: 22.12.2021)

Castells, M. (2005). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum, Kültür, Ağ Toplumunun Yükselişi*. (E. Kılıç, çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Demir, B. & Mandıracıoğlu, A. (2021). COVID-19 Pandemisi Sürecinde Yaşlıya Yönelik Ayrımcı Uygulamalar ve Yaşlı Bireyler Cephesinde Durum Değerlendirilmesi, *Ege Tıp Dergisi*, 60(2), 181-190.

Demirel, A.C. & Sütçü, S. (2021). Covid-19 Salgınında Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Uygulamalar ve Hizmetlerin Değerlendirilmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(Pandemi Özel Sayısı). 3641-3675. DOI: 10.26466/opus.858337

DSÖ. (2002). Assessing the Nutritional Status of Older Persons Meeting the Nutritional Needs of Older Persons, World Health Organization Tufts University School of Nutrition and Policy, <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42515/9241562102.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim Tarihi: 15.11.2021)

Ek, S., İlhanlı, H. & Özözen Kahraman, S. (2020). COVID-19’un Zayıf Halkası: Yaşlı Nüfus, *Türk Coğrafya Dergisi*, 76, 33-44.

Ekici, E. & Gümüş, Ö. (2020). Covid 19 Pandemi Sürecinde Yaşlı Bireylerin Bakım ve Yönetimi, *Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (3)3, 145-152.

Ekici, S. K. & Gümüş, Ö. (2016). Yaşlılıkta Teknoloji Kullanımı. *Ege Tıp Dergisi*, 55(1). 26-30.

Gencer, N. (2020). Kovid-19 Sürecinde Yaşlı Olmak: 65 Yaş ve Üstü Vatandaşlar için Uygulanan Sokağa Çıkma Yasağı Üzerine Değerlendirmeler

COVID-19 Pandemi Sürecinde... The Meric Journal Cilt:9 Sayı:1 Yıl:2025
ve Manevi Sosyal Hizmet, *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*,
4(1), 35-42.

Görgün Baran, A. (2019) Kuşaklararası Bilgi Transferindeki Değişimler: Yaşlılar ile Gençler Arasındaki Dijital Bölünme, 10. *Ulusal Yaşlılık Kongresi Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği*, 14, 104-112.

İçişleri Bakanlığı. (2020). 65 Yaş ve Üstü ile Kronik Rahatsızlığı Olanlara Sokağa Çıkma Yasağı Genelgesi. <https://www.icisleri.gov.tr/65-yas-ve-ustu-ile-kronik-rahatsizligi-olanlara-sokaga-cikma-yasagi-genelgesi>

Kırkık Aydemir, K. P., Kazancı Altınok, G., Karakuş, N. (2024). Mahalle parklarına mekânsal erişilebilirliğin değerlendirilmesine yönelik Cbs tabanlı bir yaklaşım: yaşlı dostu kent kapsamında Bolu kent merkezi. *Journal Of Anatolian Environmental And Animal Sciences*, 9 (4). 632-640.

Konuk, M., Kaya, A. (2018). Huzurevleri ve Tasarım Ölçütlerinin İrdelenmesi: Bolu ve Düzce Örnekleri. *Tykhe Sanat ve Tasarım Dergisi*, 3 (5). 271-294.

Kurnaz, Z. (2021). İçerik Analizi/ Nitel Araştırmalarda Verilerin Analizi, <https://www.youtube.com/watch?v=w7wswn20aKg> (Erişim Tarihi: 11.11.2021).

Liotard, J.F. (2000). *Postmodern Durum*. (A. Çiğdem, çev.). Vadi Yayınları.

Nazlier-Keser, E.N. (2019). Türkiye’de Yaşlı Yoksulluğu Sorununa Yönelik Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(2), 739-764.

Özsungur, F. (2018). *Yaşlıların Teknoloji Kabul ve Kullanım Davranışlarının Başarılı Yaşlanma Üzerindeki Etkilerinin Analizi: Adana İli Örneği*. [Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile ve Tüketici Bilimleri].

Patton, M. Q. (2018). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. (M. Bütün. & S. B. Demir, çev.). Pegem Akademi.

Resmî Gazete. (2021). Kırsal Mahalle ve Kırsal Yerleşik Alan Yönetmeliği. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/04/20210415-2.htm> (Erişim Tarihi: 22.12.2021).

Sarı, İ., Özer, İ. & Kalıncara, V. (2019). Farklı İnternet Sayfası Tasarımlarının Yaşlı Bireyler Tarafından Değerlendirilmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği 10. Ulusal Yaşlılık Kongresi*, 14, 120-125.

Sütçü, S. & Demirel, A. C. (2020). *Yaşlılık ve yaşlı sorunları*. N. Çalış & Z. Karataş (ed.). Kavramsal ve Güncel Boyutlarıyla Sosyal Sorunlar içinde (s. 167-199). Efe Akademi.

T.C. Bolu Valiliği. (2019). Nüfus Yapısı. <http://www.bolu.gov.tr/nufus-yapisi> (Erişim tarihi: 22.12.2021).

T.C. Sağlık Bakanlığı, Halk Sağlığı Müdürlüğü. (2020). COVID-19 (SARS-CoV2 enfeksiyonu) Rehberi. https://toraks.org.tr/site/sf/nmf/pre_migration/0cd6655ae86e94eec61e88ab75cc757d8eaa1df39ce43d3c871b3d715afde5b6.pdf (Erişim Tarihi: 28.01.2022)

Tekedere, H. & Arpacı, F. (2016). Orta Yaş ve Yaşlı Bireylerin İnternet ve Sosyal Medyaya Yönelik Görüşleri Yönelik Görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*,

Tekindal, M., Ege, A., Erim, F. & Gedik, T.E. (2020). Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla COVID-19 Sürecinde Yaşlı Bireyler: Sorun, İhtiyaçlar ve Öneriler, *İKÇÜSBFD*, 5(2), 1-6.

Tuna Uysal, M. (2020). Yaşlı Bireylerin Sosyalleşmesinde Dijital Teknolojinin Rolü: Dijital Yaşlılar Üzerine Bir Çalışma, *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 50, 43-59.

TÜBİTAK. (2021). Derinlemesine Görüşme, https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/nitel_arastirma_yontemleri (Erişim tarihi: 19.11.2021)

TÜİK. (2020). İstatistiklerle Yaşlılar, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Elderly-Statistics-2020-37227> (Erişim tarihi: 19.11.2021)

TÜİK. (2024a). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2024-53492#:~:text=%C4%B0internet%20kullanan%20bireylerin%20oran%C4%B1%20%88%2C8%20oldu&text=Cinsiyet%20ayr%C4%B1m%C4%B1nda%202024%20y%C4%B1l%C4%B1nda%20%C4%B0internet,%85%2C4%20olarak%20g%C3%B6zlendi](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2024-53492#:~:text=%C4%B0internet%20kullanan%20bireylerin%20oran%C4%B1%20%88%2C8%20oldu&text=Cinsiyet%20ayr%C4%B1m%C4%B1nda%202024%20y%C4%B1l%C4%B1nda%20%C4%B0internet,%85%2C4%20olarak%20g%C3%B6zlendi). (Erişim tarihi: 19.04.2025)

TÜİK. (2024b). Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2024-53638> (Erişim tarihi: 19.04.2025).

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

TİSK. (2024). *Dijital 2024: Küresel Görünüm Raporu*.
<https://www.tisk.org.tr/dokuman/dijital-2024-kuresel-gorunum-raporu.pdf>
(Erişim tarihi: 19.04.2025).

Şahin, B. & Yıldırım, A. (2019). Yaşlı bireylerde internet kullanımı ile yaşam doyumu, algılanan sosyal destek ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)*, 12(2). 97-106.

Uslu, F. & Demir, E. (2023). Nitel Bir Veri Toplama Tekniği: Derinlemesine Görüşme. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 40(1). 289-299. doi:10.32600/huefd.1184085